

**MEDNARODNI STANDARDI
ZA FITOSANITARNE UKREPE**

ČETRTI DEL – STALNI NADZOR ŠKODLJIVIH ORGANIZMOV

**ZAHTEVE ZA UVEDBO NENAPADENIH MEST PRIDELAVE IN
NENAPADENIH ENOT PRIDELAVE**

*Sekretariat Mednarodne konvencije o varstvu rastlin
FAO pri Združenih narodih
Rim, 1999*

VSEBINA

MEDNARODNI STANDARDI ZA FITOSANITARNE UKREPE.....	0
ZAHTEVE ZA UVEDBO NENAPADENIH MEST PRIDELAVE IN NENAPADENIH ENOT PRIDELAVE.....	0
UVOD.....	2
OBSEG	2
REFERENCE.....	2
DEFINICIJE IN KRATICE#	2
POVZETEK ZAHTEV	4
1. KONCEPT NENAPADENIH MEST IN ENOT PRIDELAVE.....	5
1.1 <i>Uporaba nenapadenih mest in enot pridelave.....</i>	<i>5</i>
1.2 <i>Razlike med nenapadenimi mesti pridelave, nenapadenimi enotami pridelave in nenapadenimi območji .....</i>	<i>5</i>
2. SPLOŠNE ZAHTEVE	6
2.1 <i>Kritični dejavniki za nenapadena mesta in enote pridelave.....</i>	<i>6</i>
2.1.1 <i>Značilnosti škodljivega organizma .....</i>	<i>6</i>
2.1.2 <i>Značilnosti mesta oz. enote pridelave.....</i>	<i>7</i>
2.1.3 <i>Operativne zmožnosti proizvajalca.....</i>	<i>7</i>
2.1.4 <i>Zahteve in odgovornosti NPPO .....</i>	<i>7</i>
2.2 <i>Vzpostavitev in vzdrževanje nenapadenih mest oz. enot pridelave.....</i>	<i>8</i>
2.2.1 <i>Sistemi vzpostavitve nenapadenosti .....</i>	<i>8</i>
2.2.2 <i>Sistemi za ohranjanje nenapadenosti .....</i>	<i>8</i>
2.2.3 <i>Preverjanje, da se je stanje nenapadenosti doseglo ali da se vzdržuje .....</i>	<i>9</i>
2.2.4 <i>Identifikacija proizvoda, neokrnjenost pošiljke in fitosanitarna varnost.....</i>	<i>9</i>
2.3 <i>Zahteve za varovalni pas.....</i>	<i>9</i>
3. DOKUMENTIRANJE IN POROCANJE.....	10
3.1 <i>Splošne evidence .....</i>	<i>10</i>
3.2 <i>Dopolnilna izjava na fitosanitarnem certifikatu.....</i>	<i>10</i>
3.3 <i>Oskrba s podatki</i>	

UVOD

OBSEG

Standard opisuje zahteve za vzpostavitev in uporabo nenapadenih mest pridelave (Pest-free places of production) in nenapadenih enot pridelave (Pest-free production sites) kot ravnanja v primeru nevarnosti škodljivega organizma, da bi bile izpolnjene fitosanitarne zahteve za uvoz rastlin, rastlinskih proizvodov in drugih nadzorovanih predmetov.

Standard je bil odobren novembra 1999 na 2. zasedanju komisije za fitosanitarne ukrepe (ICPM - Interim Commission on Phytosanitary Measures). Datum revizije za ta standard je 2004 ali drugi datumi, o katerih se dogovori Odbor za kmetijstvo pri FAO.

REFERENCE

- FAO Glossary of Phytosanitary Terms*, FAO Plant Protection Bulletin 38 (1) (1990): 5-23.
Guidelines for pest risk analysis, 1966. ISPM PUB. No. 2, FAO, Rome.
Guidelines for surveillance, 1998. ISPM Pub. No 6, FAO, Rome.
International Plant Protection Convention, 1992. FAO, Rome.
New Revised Text of the International Plant Protection Convention, 1997. FAO, Rome.
Principles of plant quarantine as related to international trade, 1995. ISPM Pub.No. 1, FAO, Rome.
Requirements for the establishment of pest free areas, 1996. ISPM Pub. No. 4, FAO, Rome.
Determination of Pest Status in an Area, 1998. ISPM Pub. No. 8, FAO, Rome.
#*Revidiran FAO Slovar fitosanitarnih izrazov*, ICPM, Rim, nov.1999

DEFINICIJE IN KRATICE[#]

Varovalni pas	Območje , na katerem določeni škodljivi organizem ni navzoč ali je navzoč v majhnem obsegu in je pod uradnim nadzorom , ki bodisi obdaja ali meji na napadeno območje , na napadeno mesto pridelave , na nenapadeno območje , na nenapadeno mesto pridelave ali na nenapadeno enoto pridelave in se v njem izvajajo fitosanitarne ukrepi z namenom preprečevanja širjenja škodljivega organizma . (CEPM,1996)	Buffer zone ; <i>An area in which a specific pest does not occur, or occurs at a low level and is officially controlled, that either encloses or is adjacent to an infested area, an infested place of production, a pest-free area, a pest-free place of production or a pest free production site, and in which phytosanitary measures are taken to prevent spread of the pest</i> (CEPM,1996; CEPM, 1999)
Sistematična raziskava za ugotavljanje meja razširjenosti	Ugotavljanje zdravstvenega stanja , ki se izvaja z namenom ugotavljanja mej območja , ki velja za napadeno ali nenapadeno s škodljivim organizmom . (FAO, 1990)	Delimiting survey ; <i>A survey conducted to establish the boundaries of an area considered to be infested by or free from a pest</i> (FAO, 1990)
Sistematična raziskava za ugotavljanje navzočnosti	Ugotavljanje zdravstvenega stanja , ki se izvaja na območju , da bi ugotovili navzočnost škodljivih organizmov . (FAO, 1990)	Detection survey ; <i>A survey conducted in an area to determine if pests are present</i> (FAO, 1990)

[#] Dopolnitev z zadnjimi veljavnimi spremembami (op. urednice)

Zemljišče	Del zemljišča z določenimi mejami znotraj mesta pridelave , na katerem raste pridelek. (FAO, 1990)	<i>Field; A plot of land with defined boundaries within a place of production on which a commodity is grown (FAO, 1990)</i>
Nenapadeno (pošiljka, zemljišče ali mesto pridelave)	Brez škodljivih organizmov (ali določenega škodljivega organizma) v takem številu ali količini, da bi jih lahko odkrili z uporabo fitosanitarnih postopkov . (FAO, 1990; revidirano FAO, 1995)	<i>Free from (of a consignment, field or place of production); Without pests (or a specific pest) in numbers or quantities that can be detected by the application of phytosanitary procedures (FAO, 1990; revised FAO, 1995; CEPM, 1999)</i>
Rastna doba	Obdobje, v katerem rastline na nekem območju aktivno rastejo. (FAO, 1990)	<i>Growing season; Period of the year when plants will actively grow in an area (FAO, 1990)</i>
Vnos	Vstop škodljivega organizma , katerega posledica je njegova naselitev . (FAO, 1990; revidirano FAO, 1995; IPPC, 1997)	<i>Introduction; Entry of a pest resulting in its establishment (FAO, 1990; revised FAO, 1995; IPPC, 1997)</i>
Stalna sistematična raziskava	Trajno ugotavljanje zdravstvenega stanja , da bi preverili značilnosti populacije škodljivega organizma . (FAO, 1990)	<i>Monitoring survey; An ongoing survey to verify the characteristics of a pest population (FAO, 1995)</i>
Državna organizacija za varstvo rastlin	Uradna služba , ki jo ustanovi Vlada, in ki izvaja naloge določene z IPPC . (FAO, 1990)	<i>National Plant Protection Organization (NPPO); Official service established by a Government to discharge the functions specified by the IPPC (FAO, 1990)</i>
Uraden	Ustanovljen, pooblaščen ali izveden z Državno organizacijo za varstvo rastlin . (FAO, 1990)	<i>Official; Established, authorized or performed by a National Plant Protection Organization (FAO, 1990)</i>
Škodljivi organizem	Katerakoli vrsta, sev, linija ali biotip rastline, živali ali patogena, ki je škodljiv rastlinam ali rastlinskim proizvodom . (FAO, 1990; revidirano FAO, 1995, IPPC, 1997)	<i>Pest; Any species, strain or biotype of plant, animal or pathogenic agent, injurious to plants or plant products (FAO, 1990; revised FAO, 1995; IPPC 1997)</i>
Nenapadeno območje	Območje , v katerem določen škodljivi organizem ni navzoč , kar je bilo znanstveno dokazano in v katerem se, kjer je to ustrezno, tako stanje tudi uradno vzdržuje. (FAO, 1995)	<i>Pest free area; An area in which a specific pest does not occur as demonstrated by scientific evidence and in which, where appropriate, this condition is being officially maintained (FAO, 1995)</i>
Nenapadeno mesto pridelave	Mesto pridelave , v katerem določen škodljivi organizem ni navzoč , kar je bilo znanstveno dokazano in v katerem se, kjer je to ustrezno, tako stanje tudi uradno vzdržuje. (ICPM, 1999)	<i>Pest-free place of production; Place of production in which specific pest does not occur as demonstrated by scientific evidence and in which, where appropriate, this condition is being officially maintained. (ICPM, 1999)</i>
Nenapadena enota pridelave	Določen obseg mesta pridelave , ki ga obravnavamo kot zaključeno enoto, podobno kot nenapadeno mesto pridelave . (ICPM, 1999)	<i>Pest free production site; A defined portion of a place of production that is managed as a separate unit in the same way as a pest free place of production. (ICPM, 1999)</i>
Fitosanitarno potrjevanje	Uporaba fitosanitarnih postopkov , ki vodijo k izdaji fitosanitarnega spričevala . (FAO, 1990)	<i>Phytopsanitary certification; Use of phytosanitary procedures leading to the issue of a phytosanitary certificate (FAO, 1990)</i>
Fitosanitarni ukrep	Katerakoli zakonodajca, predpis ali uradni postopek , namenjen preprečevanju vnosa in/ ali širjenja škodljivih organizmov . (FAO, 1995, na podlagi GATT SPS sporazuma)	<i>Phytopsanitary measure; Any legislation, regulation, or official procedure having the purpose to prevent the introduction and/or spread of quarantine pests (FAO, 1995, on basis of GATT SPS agreement)</i>

Mesto pridelave	Katerakoli posest (zemljišča, objekti in prevozna sredstva) ali skupina zemljišč , ki je posamezna pridelovalna ali kmetijska enota. Vključena so tudi mesta pridelave, ki so vodena ločeno za fitosanitarne namene (FAO, 1990; CEPM 1999)	Place of production ; Any premises or collection of fields operated as a single production or farming unit. This may include production sites, which are separately managed to phytosanitary purposes ^{*/old version/} (FAO, 1990; CEPM 1999)
Nadzorovani predmet	Katerakoli rastline, rastlinski proizvod , skladiščni prostor, pakiranje, prevožno sredstvo, kontejner, zemlja ali katerikoli drugi oragnazem, predmet ali material, ki lahko ohranja ali širi škodljive organizme , podvržene fitosanitarnim ukrepom , še posebej tam, kjer poteka mednarodni prevoz. (FAO, 1990; revidirano FAO, 1995; IPPC 1997)	Regulated article ; Any plant, plant product, storage place, packaging, conveyance, container, soil and any other organism, object or material capable of harbouring or spreading pests , deemed to require phytosanitary measures , particularly where international transportation is involved (FAO, 1990; revised FAO, 1995; IPPC 1997)
Sistematična raziskava (za ugotavljanje zdravstvenega stanja)	Uradni postopek, ki se izvaja v določenem časovnem obdobju, da se določijo značilnosti populacije škodljivega organizma ali da se določi katera vrsta škodljivega organizma je navzoča na območju . (FAO, 1990; spremenjen z CEPM, 1996)	Survey ; An official procedure conducted over a defined period of time to determine the characteristics of a pest population or to determine which species occur in an area (FAO, 1990; modified by CEPM, 1996)

POVZETEK ZAHTEV

Ta standard uporablja koncept nenapadenosti (*pest freedom*), da bi država izvoznica lahko zagotovila državi uvoznici, da so rastline, rastlinski proizvodi in drugi nadzorovani predmeti prosti enega ali več škodljivih organizmov in tako zadoščajo fitosanitarnim zahtevam države uvoznice, če blago izvira iz nenapadenega mesta pridelave. V okoliščinah, ko lahko obravnavamo določen del mesta pridelave kot ločeno enoto in ga vzdržujemo prostega škodljivih organizmov, ga lahko obravnavamo kot nenapadeno enoto pridelave.

Uporaba nenapadenih mest pridelave in nenapadenih enot pridelave je odvisna od kriterijev, ki se nanašajo na biologijo škodljivega organizma, na značilnosti mesta pridelave, na operativne zmožnosti pridelovalca ter na zahteve in odgovornosti Državne organizacije za varstvo rastlin (NPPO).

Zahteve za vzpostavitev in vzdrževanje nenapadenih mest pridelave in enot pridelave kot enega od fitosanitarnih ukrepov, ki jih uvede NPPO, vključujejo:

- sisteme za vzpostavitev nenapadenosti
- sisteme za vzdrževanje nenapadenosti
- preverjanje, da se je stanje nenapadenosti doseglo ali da se vzdržuje
- identifikacijo proizvoda, neokrnjenost pošiljke in fitosanitarno varnost.

Kjer je potrebno, se poleg nenapadenih mest pridelave in enot pridelave vključi tudi vzpostavitev in vzdrževanje ustreznega varovalnega pasu.

Upravne aktivnosti, ki so potrebne za dokazovanje nenapadenosti mest in enot pridelave, vključujejo predvsem dokumentiranje sistema in hranjenje arhiva o izpeljanih ukrepih. Da bi

bil status nenapadenosti zanesljivo potrjen, mora NPPO pregledovati in preverjati vso dokumentacijo. Včasih so potrebni celo bilateralni sporazumi.

1. KONCEPT NENAPADENIH MEST IN ENOT PRIDELAVE

1.1 Uporaba nenapadenih mest in enot pridelave

"Nenapadeno mesto pridelave" je "mesto pridelave, v katerem določen škodljivi organizem ni navzoč, kar je bilo znanstveno dokazano in v katerem se, kjer je to ustrezno, tako stanje določen čas tudi uradno vzdržuje".

To je način, s katerim država izvoznica zagotavlja (državi uvoznici, če ta tako zahteva), da je pošiljka rastlin, rastlinskih proizvodov ali drugih nadzorovanih predmetov, ki so bili pridelani oziroma prepeljani z določenega pridelovalnega mesta, prosta določenega škodljivega organizma, ker je bila odsotnost škodljivega organizma dokazana na mestu pridelave v določenem obdobju. Nenapadenost se dokazuje s sistematičnimi raziskavami oziroma z inšpekcijskimi pregledi med rastno dobo, po potrebi pa se vzdržuje še z drugimi merami, ki preprečujejo vstop škodljivega organizma na mesto pridelave. Vse operacije podpira ustrezna dokumentacija.

Odvisno od obravnavanega škodljivega organizma, lokalnih okoliščin in sprejemljive stopnje nevarnosti za državo uvoznico mora biti dosežena določena stopnja varnosti z različno strogimi ukrepi, ki so lahko od enostavnih inšpekcijskih pregledov med rastno dobo v letu izvoza do zapletenih sistematičnih raziskav in drugih več let trajajočih postopkov v podporo dokazovanju nenapadenosti.

Koncept nenapadenosti mesta pridelave se lahko uvede na katerakoli posesti (zemljišča, objekti) ali skupini zemljišč, ki so posamezna pridelovalna ali kmetijska enota. Pridelovalec izvaja ustrezne ukrepe na celotnem mestu pridelave.

Status nenapadenosti se lahko uveljavlja tudi znotraj mesta pridelave na določenem delu, ki ga lahko obravnavamo kot zaključeno enoto. V tem primeru obravnavamo mesto pridelave, ki vsebuje nenapadeno enoto pridelave.

V primerih takih bioloških lastnosti škodljivega organizma, ko je mogoč vstop ŠO na mesto pridelave ali pridelovalno enoto iz okoliških območij, je potrebno definirati varovalni pas okoli mesta ali enote pridelave, znotraj katerega se bodo izvajali fitosanitarni ukrepi.

1.2 Razlike med nenapadenimi mesti pridelave, nenapadenimi enotami pridelave in nenapadenimi območji

Koncept nenapadenega mesta pridelave je različen od koncepta nenapadenega območja (Glej ISPM 4: Zahteve za vzpostavitev nenapadenih območij). Nenapadeno območje ima sicer isti smisel kot nenapadeno mesto pridelave, le izvaja se na drugačen način. Vsaka razlika med nenapadenim območjem in nenapadenim mestom pridelave velja enakovredno tudi za nenapadeno enoto pridelave.

Nenapadeno območje je mnogo večje kot mesto pridelave, vključuje mnoga mesta pridelave in se lahko razširi na območje celotne države ali dele več držav. Nenapadeno območje naj bi bilo izolirano z naravno bariero ali z običajno večjim varovalnim pasom.

Nenapadeno mesto pridelave lahko leži na območju, kjer je škodljivi organizem razširjen, vendar je od tega območja izolirano z ustvarjenim varovalnim pasom v neposredni bližini.

Nenapadeno območje je običajno vzdrževano čisto več let brez prekinitev, medtem ko se status nenapadenega pridelovalnega mesta vzdržuje le eno ali nekaj rastnih sezon.

Nenapadeno območje vzdržuje kot celoto državna organizacija za varstvo rastlin (NPPO) države izvoznice. Nenapadeno mesto pridelave pa vzdržuje posamezen pridelovalec pod nadzorom in odgovornostjo NPPO.

Če se najde škodljivi organizem v nenapadenem območju, je pod vprašajem status celotnega območja. Če je škodljivi organizem najden na nenapadenem mestu pridelave, to mesto sicer izgubi svoj status, toda druga mesta pridelave, ki funkcionirajo po istem sistemu, ne bodo prizadeta.

Teh razlik ne moremo vedno aplicirati na določene primere. Zgodi se, da mesto pridelave, ki leži v nenapadenem območju, izpolnjuje zahteve za nenapadeno mesto pridelave, pa bo država uvoznica vseeno zahtevala ustrezno verifikacijo.

Ali se bo država izvoznica odločila za nenapadeno mesto pridelave ali za nenapadeno območje, je odvisno od dejanske porazdelitve zadevnega škodljivega organizma, od njegovih značilnosti in upravnih zahtev. Oba sistema lahko zagotavljata določeno fitosanitarno varnost: osnovna varnost nenapadenega območja je v tem, da se ukrepi izvajajo enotno za celotno območje in s tem pokrivajo več pridelovalnih mest. Glavno zagotovilo nenapadenosti pri pridelovalnih mestih pa izhaja iz njihovega upravljanja, sistematičnih raziskav in inšpekcijskih pregledov, ki se specifično in intenzivno izvajajo v njih.

2. SPLOŠNE ZAHTEVE

2.1 Kritični dejavniki za nenapadena mesta in enote pridelave

Možnost, da se zagotovi nenapadenost mesta pridelave ali enote pridelave je odvisna od:

- značilnosti škodljivega organizma
- značilnosti mesta oz. enote pridelave
- operativnih zmožnosti proizvajalca
- zahtev in odgovornosti NPPO

2.1.1 Značilnosti škodljivega organizma

Mesto pridelave ali enoto pridelave se lahko razglasi za prosto določenega škodljivega organizma (ŠO) z ustrežno stopnjo sigurnosti, če so značilnosti ŠO ustrezne za to. Ustrezne značilnosti lahko obsegajo:

- naravno širjenje škodljivega organizma (ali njegovega vektorja, če ustreza), je počasno in na kratke razdalje
- možnosti za umetno širjenje ŠO so omejene

- ŠO ima omejen krog gostiteljskih rastlin
- majhna verjetnost preživetja ŠO iz prejšnje sezone
- stopnja reprodukcije ŠO je srednja ali nizka
- na razpolago so sorazmerno občutljive metode za detekcijo ŠO bodisi z vizualnim inšpekcijskim pregledom ali z uporabo testov na polju ali v laboratoriju v ustrezni sezoni
- kolikor je le mogoče biološki faktorji ŠO (npr. latentnost) in upravljanje pridelovalnega mesta ne smejo interferirati z detekcijo.

Če so na razpolago učinkoviti in praktični ukrepi za obvladovanje ŠO, je to razlog več za vzpostavitev in vzdrževanje nenapadenih mest in enot pridelave.

2.1.2 Značilnosti mesta oz. enote pridelave

Osnovna definicija "mesta pridelave" naj bi zadoščala (npr. da deluje kot samostojna pridelovalna enota ali kmetija). Glede na obravnavani škodljivi organizem in krajevne značilnosti naj bi mesto pridelave in enote pridelave kot tudi varovalni pas imeli še nekaj dodatnih značilnosti:

- lego na zadostni razdalji od možnega vira infestacije z ustrezno izolacijo (prednost imajo naravne ovire za preprečevanje gibanja ŠO)
- jasna razmejitev z uradno prepoznavnimi ločnicami
- dostop do varovalnega pasu (če je potreben)
- na mestu oz. enoti pridelave naj ne bi bilo drugih gostiteljev razen tistih, namenjenih za izvoz
- v varovalnem pasu (če je potreben) naj ne bi bilo gostiteljskih rastlin oziroma mora biti na njih ustrezno obvladovanje škodljivega organizma

2.1.3 Operativne zmožnosti proizvajalca

Proizvajalec naj bi imel definirano vodstvo posestva, strokovne in operativne zmogljivosti, ki so po presoji NPPO ustrezne za preprečevanje vstopa škodljivega organizma na mesto pridelave ali enoto pridelave in za ohranjanje stanja nenapadenosti z uporabo ustreznih fitosanitarnih ukrepov. Proizvajalec ali NPPO morata biti sposobna izvajati ustrezne fitosanitarne ukrepe tudi v varovalnem pasu, če je to potrebno.

2.1.4 Zahteve in odgovornosti NPPO

Državna organizacija zavarstvo rastlin (NPPO) mora definirati določene zahteve, ki jim mora proizvajalec zadoščati, da ima uradna izjava o nenapadenem mestu oz. enoti pridelave zahtevano stopnjo fitosanitarne varnosti.

NPPO je odgovorna za sistematične raziskave, inšpekcijske preglede in druge načine preverjanja odsotnosti škodljivega organizma. Za katerikoli najden škodljiv organizem ali gostiteljsko rastlino je sistem ravnanja splošno znan in se lahko uporabi v katerikoli državi. Kjer je ustrezno, lahko NPPO organizira usposabljanja iz sistema ravnanja.

NPPO mora preverjati predpise države uvoznice in/ali dvostransko dogovorjenih pogojev trgovanja, da bi zagotovila dovoljenje za uvoz.

2.2 Vzpostavitev in vzdrževanje nenapadenih mest oz. enot pridelave

Znani so štiri glavni sestavni deli pri uvedbi in vzdrževanju nenapadenih mest in enot pridelave. To so:

- sistemi vzpostavitve nenapadenosti
- sistemi za ohranjanje nenapadenosti
- preverjanje, da se je stanje nenapadenosti doseglo ali da se vzdržuje
- identifikacijo proizvoda, neokrnjenost pošiljke in fitosanitarno varnost.

2.2.1 Sistemi vzpostavitve nenapadenosti

Državna organizacija za varstvo rastlin (NPPO) mora določiti vse pogoje, ki jih mora izpolnjevati proizvajalec, da bi omogočila deklariranje mesta oz. enote pridelave kot nenapadene (*pest free*). Te zahteve se nanašajo tako na mesto in enoto pridelave kot na varovalni pas, če je potreben, in na operativne zmogljivosti proizvajalca. V ta namen je priporočljiva formalna pogodba med proizvajalcem (ali njihovo organizacijo) in NPPO, da se zagotovi izvajanje odrejenih ukrepov.

V nekaterih primerih NPPO zahteva potrditev stanja nenapadenosti s sistematično raziskavo eno ali več let pred letom, ko so pošiljke certificirane za izvoz. Metode preverjanja nenapadenosti so prej lahko enake tistim v letu izvoza ali pa tudi ne (glej točko 2.2.3).

V drugih primerih lahko NPPO odredi, da se bo stanje nenapadenosti preverjalo v letu pridelave. V vsakem primeru je namen NPPO in proizvajalcev, da vzdržujejo stanje nenapadenosti neprekinjeno skozi več let.

Posebni ukrepi se morajo pripraviti za preklic statusa nenapadenosti, če se odkrije navzočnost škodljivega organizma na mestu oz. enoti pridelave ali v varovalnem pasu, ki bi moral biti čist, kot tudi za primer ponovnega vzpostavljanja in preverjanja statusa nenapadenosti, vključno s preiskavo vzrokov ter presojo ukrepov, da bi preprečili bodoče napake.

V primeru, ko se vzpostavijo nenapadena mesta pridelave, je primerna uporaba sistematičnih raziskav za ugotavljanje meja razširjenosti škodljivega organizma (*delimiting surveys*).

2.2.2 Sistemi za ohranjanje nenapadenosti

Državna organizacija za varstvo rastlin (NPPO) mora običajno odrediti specifične ukrepe za mesta oz. enote pridelave (in za varovalni pas, če je potreben) pred rastno sezono oziroma med njo. Odgovorna pa je tudi za splošni nadzor mest oz. enot pridelave, da bi bila sigurna, da so vse zahteve izpolnjene. Smisel vseh zahtev je preprečevanje vnosa škodljivega organizma

v mesto pridelave oz. v enoto pridelave ali uničenje prejšnjih nedetektiranih okužb. Ukrepi so lahko:

- preventivni ukrepi (npr. neokužen sadilni material, odstranitev gostiteljev)
- izločitveni ukrepi (npr. fizične prepreke, zastirke, preverjanje opreme, strojev, tal in rastnih substratov)
- ukrepi za zatiranje škodljivih organizmov (gojitvene metode, tretiranja, odporni kultivarji)

Pridelovalec mora:

- obvestiti NPPO glede kateregakoli sumljivega ali trenutnega pojava škodljivega organizma
- voditi ustrezno evidenco o delu na polju in pri zatiranju škodljivih organizmov v obdobju, ki ga določi NPPO

2.2.3 Preverjanje, da se je stanje nenapadenosti doseglo ali da se vzdržuje

Preverjanje statusa nenapadenosti je v rokah uslužbencev državne organizacije za varstvo rastlin ali oseb, ki jih NPPO pooblasti za to. Izvajati je treba umerjene sistematične raziskave, da bi dosegli in dokazali nenapadenost mesta oz. enote pridelave (in varovalnega pasu, če je potreben). Ti pogoji običajno zahtevajo inšpekcijske preglede na polju (znane tudi kot inšpekcijski pregledi med rastno dobo), zajemajo pa lahko tudi druge detekcijske metode (vzorčenje in kasnejše laboratorijsko testiranje, ulov na pasti, testiranje tal itd.).

Status nenapadenosti se lahko potrdi z določenim številom ali pogostnostjo inšpekcijskih pregledov ali testov (npr. trije inšpekcijski pregledi v mesečnih intervalih). Inšpekcijski pregledi ali drugi postopki lahko zadevajo eno rastno dobo ali se zahtevajo za več sezon. Na mestu pridelave oz. enoti pridelave se lahko zahteva inšpekcijski pregled ali testiranje že pospravljenega pridelka. Lahko se zahteva celo dokazano nenapadenost skozi več let ali pa je prepovedano gojenje gostiteljskih rastlin v preteklih letih na tem mestu.

Izvedba postopka preverjanja nenapadenosti naj bi temeljila na znanstvenem pristopu, tako da se razdeli mesto pridelave na posamične parcele in se glede na značaj škodljivega organizma ali na izraženost simptomov izvaja ocenjevanje ali jemlje vzorce. Zastopanost škodljivega organizma v območju, ki obdaja nenapadeno mesto oz. enoto pridelave, vpliva na intenzivnost potrebne sistematične raziskave zdravstvenega stanja.

2.2.4 Identifikacija proizvoda, neokrnjenost pošiljke in fitosanitarna varnost

Da bi potrdili identiteto proizvoda in celovitost pošiljke so potrebni posebni ukrepi za verifikacijo (npr. uvedba etiket, da omogočimo sledljivost blaga do nenapadenega mesta pridelave). Tudi po spravi proizvoda je potrebno zagotavljati fitosanitarno varnost.

2.3 Zahteve za varovalni pas

V določenih primerih zahteva vzpostavitev in vzdrževanje nenapadenih mest oz. enot pridelave tudi ukrepe za varovalni pas okoli njih. Velikost varovalnega pasu naj bi določila NPPO na podlagi podatka, kako daleč se lahko škodljivi organizem naravno prenaša med rastno dobo.

Med eno ali več rastnih dob se naj bi izvajale v določeni pogostnosti stalne sistematične raziskave (*monitoring survey*). Kakšna akcija bo stekla, če bo v varovalnem pasu najden

škodljivi organizem, je odvisno od državne organizacije za varstvo rastlin. Lahko prekliče status nenapadenga mesta oz. enote pridelave ali pa se izvede ustrezen ukrep zatiranja oz. obvladovanja škodljivega organizma v varovalnem pasu. V vsakem primeru morajo biti opcije za sistematično raziskavo ali za obvladovanje znane že vnaprej. Če je potrebno, se lahko vpeljejo dodatni postopki za podporo trditvi, da se status nenapadenosti vzdržuje (lokalna poročila, obvestila in objave, lokalni predpisi, zatiranje in izkoreninjanje najdenega škodljivega organizma).

3. Dokumentiranje in poročanje

Vsi ukrepi za vzpostavitev in vzdrževanje nenapadenih mest oz. enot pridelave kot tudi varovalnega pasu okoli njih morajo biti ustrezno dokumentirani in jih je treba občasno preverjati. NPPO mora poskrbeti, da se bodo dokumenti hranili na enem mestu, preverjali in vključevali sistem nadzora.

3.1 Splošne evidence

Vsa potrebna dokumentacija o vzpostavitvi nenapadenih mest pridelave kot tudi o statusu zadevnega škodljivega organizma mora biti dostopna, kar mora zagotoviti NPPO v svojem upravnem sistemu. Evidence vključujejo tudi podrobnosti o načinu izvajanju stalnega nadzora (vključno z inšpekcijskim pregledi, sistematičnimi raziskavami in monitoringi), o postopkih za reakcijo ob najdbi škodljivega organizma in o postopkih zagotavljanja identitete proizvoda, celovitosti pošiljke in fitosanitarni varnosti.

Dokumentacija mora biti na voljo tudi ob določenih akcijah na mestu pridelave oz. mesta pridelave kot tudi na njihovem varovalnem pasu, če naj bi dokazali status nenapadenosti v določeni rastni dobi. To so tudi podatki o rezultatih sistematičnih raziskav in evidence o ukrepih proti škodljivim organizmom (npr. vrsta in datum fitosanitarnega tretiranja, raba odpornih kultivarjev).

Dokumentirani morajo biti postopki za preklic in ponovno vzpostavitev statusa nenapadenosti. Kadar so potrebni kompleksni ukrepi za vzpostavitev in vzdrževanje nenapadenih mest oziroma enot pridelave, ker zadevni škodljivi organizem zahteva visoko stopnjo fitosanitarne varnosti, je potrebno pripraviti operativni načrt izvedbe. Kjer je ustrezno, se tak načrt pripravi v obliki dvostranskega sporazuma ali podrobnega spiska dogovorjenih odgovornosti, da bi sistem deloval, vključno z definirano vlogo in odgovornostmi vpletenega pridelovalca in trgovca.

3.2 Dopolnilna izjava na fitosanitarnem certifikatu

Ko NPPO izda fitosanitarni certifikat za pošiljko, potrdi, da so bile izpolnjene zahteve za nenapadeno mesto pridelave oz. nenapadeno enoto pridelave. Država uvoznica lahko zahteva ustrezno še dopolnilno izjavo na fitosanitarnem certifikatu za potrditev.

3.3 Oskrba s podatki

NPPO države izvoznice mora na zahtevo dati na razpolago državni organizaciji za varstvo rastlin države uvoznice razloge za vzpostavitev in vzdrževanje nenapadenih mest oz. enot pridelave. Kjer obstajajo bilateralni sporazumi ali tako zahtevajo dogovori, mora država

organizacija za varstvo rastlin države izvoznice zagotoviti v čimkrajšem možnem času informacije glede vzpostavitve ali preklica nenapadenih mest oz. enot pridelave državni organizaciji za varstvo rastlin države uvoznice.